

7. NASTUPNO PREDAVANJE MATIJE SMODEKA O HRVATSKOM JEZIKU

6. STUDENOGA 1832.

Blagorečje

pri početku navučanj iz materinskoga Jezika u Zagrebu

dana 6^a Studna 1832.

držano

od Mathe Smodeka

Naukov Slobodnih i Mudroljubja Naučanstnika, i Visokoga Stola Banskoga
Sudbenoga Prisežnoga Biležnika.

(1) Nagovarjanje, po kojem bi se vu vas zbudila Slušiteli! Ijubav proti onomu, zarad česa sim skupili ste se, vidi mi se nepotrebno. Ar nazočnost, s kojum mene napervostavljajučega obstirate, odperto pokazuje, da ono, zarad česa vu ovi hiži mudric zišli ste se s' goručim serdcem ljubite. Za greh bi si deržali, ako bi dvožil, još manje reči bi se podvupal, da koj zmed vas iz drugoga nagnjenja sim bi se bil trudil. Z' očih i lic vaših barem, da vaše skupzhajanje tamo cila, da se potverdi temel za obdelavanje materinskoga (2) jezika položen, odkuda zvirala bude na celi narod zobražnost.

Da obdelavanje materinskoga jezika jest put, po kojem narod na verhunec zveršenosti zdignuti se more, vsaki, premda ni neče, prisiljen je valuvati. Koj narod zobraživati se želi, potrebno je, da v' njegovi domovini na den vsakojakost znanj povekšava se, kojih povekšavanje onda moguče biva ako jeden drugomu svoja mišljenja i poznanja očituje. Očitovanje pako poznanj znanstvenih nemoguče jest u nezdelanom jeziku. Ar vu znanostjah (3) nezbrojena vnožina napervodoide nazivov, koje on samo potrebuvati znade, kojemu jezik iz temelja poznan je. Reku nekoji, da očitovanje poznanj znanstvenih bivati more v' tudjem jeziku, ovo samo med nekojimi i to retkimi, kojim je sreča poslužila stranske jezike navčiti se, mesto ima; koji predi, kak su bili moguči prijemati ova, tretju stran zaisto, ako ne i pol življenja vu vučenju stranskih jezikov potrošihu. Kaj ne? da ovi ono, kaj zkorom vu starosti stopram vuče se, vre v' detinstvu preobladali bi bili.

Naj ne misli kdo? da končamo vse tudje jezike z domovine (4) zrinjene imati. Dapače vučemo se stranske jezike, na koliko nam ovih znanje kakti sretstvo vzajemnosti i za zdelati našega služi. Rimlani v' kojih jeziku još denes pri nekojih narodeh vsi občinski posli obavljaju se, vučili su se gerčki, vnogi zmed njih prešli su v' gerčku zemlju nauke slušati, ali zato ne su zapustili svoj jezik, dapače s' tem bolje tersili su se njega obdelati. Zglednimo se po Europi, opazimo, da pri vsakom narodu vuče se stranski jeziki, to samo na toliko, na koliko su mu sretstvo vzajemnosti; (5) svojemu pako vsaki zmed jih pervinu daje, pašči se njega i s' tem sebe zobraziti polak nedvojbenoga i vsakom znanoga Mudroljubja temelja: Zobražnost puka s' zobražnostjum jezika jednakim korakom stupa.

Ali draga Bratjo Domorodci! v naši Domovini vse suprotivno bivati vidim. Jezik materinski, koj ovak i tak v' nakakvi (!) časte niti vrednoste ne je, podkapa se, hoče mu se ono zadnje mestence, na kojem čuču, vzeti, i on čisto z Domovine zrinuti, zhititi. Ovde (6) je Horvat Horvatu drugi narod; Horvat sramuje se vre Horvatom nazivati; Horvat pet šest rečih iz tudjega jezika znajući stidi se već horvatski spominuti. Vse odtudjeva se: Puk pako, koj tudjenosti podval se je, do te dobi v' polovičnosti ostal bude, i na zadnjem stupnju zobraženosti stal, dok ali čisto odtudji se, ali pak k' svoji narodnosti poverne se.

Tak bi mi naše narečje i s' tim slavenski naš jezik, kojega pol zkorom Europe govori, (7) koj od Adrianskoga morja, tja v' najdalešnji sever preteže se, z Domovine zrinuti? ali zrinuti pustili? jeli nas ne bi bilo pred celim svetom sram? Pak bi se mi sramovali ov jezik govoriti, koj nekda v' Europi pervinu imaše. Posluhnimo, kaj glasoviti pisec Martin Schwartzner od Slavencov govori: »Zlato, veli, vreme biše slavenskoga jezika XIV. stoletja, kada po zapovedi (Bula aurea) Karola IV. Cara vsaki Zbornik (Chur Fürst) rimsko-nemačkoga Carstva slavenski vučiti se je moral, i (8) kada vre vu slavenskom slovstvu vse svetilo se, komaj pri Francuzeh i Nemceh zoriti pričimalo se. Ako slavensko zobraženje vsevdil tak napervo išlo bi bilo, lahko bi se bilo pripetilo, da denes francuzki Jezikoučitel slavenskomu nakloneč se vugnuti bi se moral.« Nego po neprilikah vremen pripetiše se, da njihovo slovstvo zaostaše. Ali zato ne mislemo, da denes oni vu vsem zadnji su. Hitemo oči na Čehe, Poljake, Ru(9)se, pri njih naidemo cvetuče slovstvo, koje malo od nemačkoga lučilo se bude. Čujmo vnogo vučenoga pisca Wachbera sledeča od Rusov govorečega: Da toliko ruskih Jezikovučitelov koliko sada francuskih došestno stoletje vu Europu zabav imati može.

Dajte anda Bratjo Domorodci! poslujmo, paščemo se, da ne bumo zmed vseh naših bratov i ostalih narodov Europe najzadnje v' zdelanosti. Ne pre-pustemo našem slavnomu narečju prepasti, i v' njim našu slavnu narodnost (10) v' černi grob pokopati. Tersemo se njemu čast i vrednost, koja mu sliši, povernuti. Postavimo nje v' poštenje, koje po neprilikah vremen pogubiše. Da pako vsa vaša tersenja i mišljenja tamo kane, vaše vu ovom mestu skup-zhadjanje svedoči. Rekoh.

V' Zagrebu dana 6^a Studna 1832.

Matho Smodek
Naukov Slobodnih i Miroljubja Naučanstnik
i Visokoga Stola Banskoga Sudbenoga
prisežni Biležnik.

(Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu, R 6144.)